

Estetikk

Bryr du deg om hvordan
dine omgivelser ser ut?

Da bør du lese
denne brosjyren!

Hva er estetikk, arkitektur og byggeskikk?

Når du tilfører omgivelsene et nytt element eller du lar noe forfalle, påvirker du helhetsbildet av omgivelsene.

Estetikk

Estetikk er læren om det vakre. Vi uttrykker estetikk når vi skal fortelle hvordan vi igjennom våre sanser og følelser oppfatter ulike egenskaper og kjennetegn ved bygninger eller anlegg. God estetisk kvalitet beskriver hva vi oppfatter som ønskelig, verdifullt og vakkert. Estetiske kvaliteter påvirkes av samfunnets utvikling, også historisk, naturen rundt oss og hvordan vi mennesker bruker og utnytter våre omgivelser. Opplevelsen av estetisk kvalitet er også avhengig av vår personlige bakgrunn og erfaringer. Den nye plan- og bygningsloven avgrensar estetikkbegrepet til å gjelde visuelle kvaliteter i byggverk og omgivelser.

Arkitektur

Arkitektur er en kvalitetsbetegnelse for utforming av byggverk. For at et tiltak (bygg eller anlegg) skal ha arkitektonisk kvalitet må det tilfredsstillende både praktiske og følelsesmessige behov. Det følelsesmessige behovet er ofte mer ubevisst enn det praktiske behovet, fordi det er knyttet til brukerens opplevelse og selve bruken av omgivelsene. Gjennom ett bevisst valg av estetisk form søker arkitekten å imøtekomme dette behovet. Eksempler på slike bygg er Rådhusbygninger i byene våre, som gjennom sin noe tunge form gir inntrykk av soliditet og varighet. Den beste arkitekturen blir byggekunst på samme linje med annen kunst. I ny plan- og bygningslov og tilhørende veiledere avgrensar arkitekturbegrepet til å gjelde tiltak med høy praktisk, teknisk og estetisk kvalitet uavhengig av bygningstype, størrelse eller produksjonsform.

Byggeskikk

Byggeskikk er både det som bygges og det som kan tjene som gode forbilder. Begrep byggeskikk kan benyttes på flere forskjellige måter blant annet:

- ◆ **Beskrivende, for hva som faktisk bygges.** Det kan beskrive hva som er typisk for dagens ordinære byggevirksomhet. F. eks boliger.
- ◆ **Eksempel på byggverk med høy kvalitet.** Dette benyttes blant annet Statens byggeskikkutvalg seg av gjennom presentasjon av prosjekter hvor de mener at bygningen eller anlegget er gjennomført på en estetisk, praktisk og teknisk god måte.

Byggeskikken har vært og vil alltid være i utvikling. Ut i fra formålsparagrafen i ny plan- og bygningslov er det et overordnet mål at våre byggverk får høyest mulig kvalitet. Dette vil i praksis si at god byggeskikk kan være: *"et byggverk eller anlegg hvor tiltaket har et godt samspill med både bygde og/ eller naturgitte omgivelser, hvor det er benyttet lokale ressurser og tiltaket håndterer estetisk, teknisk og bruksmessige behov på en hensiktsmessig måte".*

Hva påvirker utformingen?

Overordnede elementer som påvirker og gir premisser for lokalisering og utforming av tiltakene:

- ◆ **Landskap.** Landskapet kan inndeles i to begreper:
  - *Naturlandskap*, naturgitte forhold som ikke er påvirket av menneskelige virksomhet, som f. eks. geologi, (jord, bergarter) landskapsformer, (åstrygger) og vegetasjons- (trær, busker) eller landskapskarakter.
  - *Kulturlandskap*, er landskap og bylandskap som er påvirket av mennesket, som f. eks. landbruk, bebyggelse, tekniske anlegg, veger, sandtak osv.
- ◆ **Tomtestruktur.** Det geometriske mønsteret av tomteinndelingen i forhold til gater, veger, vassdrag, og terreng. Utformingen av bebyggelsen er avhengig av tomtenes størrelse, form, fall på terrenget, og vegetasjon.
- ◆ **Bebyggelsesstruktur.** De enkelte bygningers plassering i forhold til hverandre og i forhold til veger, vassdrag, vegetasjon og terreng.

Detaljelementer som påvirker eller påvirkes av det konkrete tiltaket:

- ◆ **Terrenget.** Flater, helningsvinkler og fallretninger på terrenget gir klare premisser for plassering og utformingen av tiltaket på den enkelte tomt.
- ◆ **Landskaps- og byrom.** Uterommet skapes av landskapet, gater, plasser, vegetasjon og bebyggelse og kan inndeles i følgende kategorier:
  - *Byrom.* Rom i byen dannet av omkringliggende bebyggelses veggiv (fasader) og hvor gaten, torgplassen eller parkens gressdekke er gulvet.
  - *Landskapsrom.* Rom dannet av omkringliggende vegetasjon eller terrengformer som vegger og hvor f.eks vannspeilet eller jorder utgjør gulvet.
- ◆ **Veger og gater**
  - *Veger* brukes som betegnelse på kjøreveger i ubebygde og mindre tettbebygde områder. Veger følger ofte landskapet og terrenget.
  - *Gater* brukes som betegnelse på kjøreveger i byer og tettbebyggelse og er geometrisk regelmessig utformet. Samspillet mellom gatebredde og høyde på inntil liggende bygninger eller vegetasjon bestemmer hvordan vi oppfatter kvaliteten og karakteren på byrommet. Det samme gjelder hvordan vegetasjonen og gatemøbler er plassert i forhold til bygningene og vegene.

Elementer som er viktige for bygningens detaljutforming:

- ◆ **Volum,** bestemmes av bygningskroppens høyde, bredde og lengde.
- ◆ **Fasader og tak** har samlet stor betydning for hvordan vi oppfatter huset.
  - *Fasadene* bygges opp av tette og åpne flater. Hvordan disse flatene er plassert på fasaden og typen materialer de er utført med, skaper et samspill som gir bygget dets egenart.
  - *Taket* er husets femte fasade. Form og vinkel, og overgangen, (sammenføyningen), til fasadene (veggene) samt utformingen av takutstikk har stor betydning for hvordan huset kler "hatten" sin.
- ◆ **Materialer og farger,** har også stor betydning for hvordan bygningen oppfattes.
  - *Materialer,* kan bidra til at en bygning oppfattes som tung og solid eller lettere ved å benytte materialer av gjennomsliktig type. Det samme gjelder hvordan materialene er sammenstilt og detaljutformet.
  - *Farger,* kan også innvirke på om bygningen oppfattes som lett eller tung. Bruken av farger kan også bidra til å variere eller binde sammen bebyggelsen i et område

Byggeskikk sirkelen

er et hjelpemiddel til å ta standpunkt i en konkret sak. Vi har satt navn på flere former for tilpasning av hus, fra vakre hus som beriker omgivelsene til bygninger som virker ødeleggende på nabolaget.

Det finnes overgangsformer, noen med vekt på individuell utfoldelse og andre med forsøk på tilpasning til omgivelsene. De fleste lokalmiljøer har eksempler på ulike former for tilpasning.

Eksempler på hvordan en selv kan medvirke for å ta hensyn til byggets hovedform:

Kildeanvisninger:

Kommunal- og arbeidsdepartementet og Miljøverndepartementet: Veileder til Estetikk i plan- og byggesaker.

Illustrasjoner: B.V. Christensen

Telemark Fylkeskommune: Tettstedsveileder

Illustrasjoner: O.H. Skjeldal

Generelt om lovverket

Loverket

I forbindelse med byggesaker er det plan og bygningsloven som fastsetter kommunens ansvar for å ivareta god byggeskikk. Disse paragrafene er

- ◆ §74.2 også kalt skjønnhetsparagrafen.
- ◆ §92 om vern av eksisterende bygningers ytre.

Pbl §74.2 Planløsning og utseende

«Kommunen skal se til at ethvert arbeid som omfattes av loven, blir planlagt og utført slik at det etter kommunens skjønn tilfredsstiller rimelig skjønnhetshensyn både i seg selv og i forhold til omgivelsene. Tiltak etter denne loven skal ha en god estetisk utforming i samsvar med tiltakets funksjon og med respekt for naturgitte og bygde omgivelser. Skjemmende farger er ikke tillatt og kan kreves endret. Kommunen kan utarbeide retningslinjer for estetisk utforming av tiltak etter loven».

Dette betyr i praksis at f.eks. en bensinstasjon skal se ut som en bensinstasjon.

Pbl § 92 Andre bestemmelser - tredje ledd:

«Ved endring av bestående byggverk og ved oppussing av fasade gjelder §74.2 tilsvarende. Kommunen skal se til at historisk, arkitektonisk eller annen kulturell verdi som knytter seg til en bygningens ytre, så vidt mulig blir bevart».

Dette betyr at alle bygninger hvor det foretas endringer som vil få betydning for bygningens utseende, eller på annet vis medfører at bygningen endrer sin ytre karakter, skal behandles etter søknad i henhold til pbl §93.

Kommunenes lokale styringsverktøy

- ◆ **Sefrak-registreringene** er gjennomført i begynnelsen av 1980-tallet og er en massiv registrering av alle typer bygninger eldre enn 1900. I noen av kommunene er også yngre bygninger tatt med. *Sjekk derfor med kommunen!*
- ◆ **Verneplaner** for hele kommunen eller deler av kommunen. I denne planen er bygningen tildelt en verneklasse fra A-D. Hvor A er bygninger vurdert med betydelig høy verneverdi. Verneklasse D er vurdert som bygninger med mindre egenverdi (men som ofte ingår som verdifullt i en sammenheng). Vurderingskriteriene er bl.a. alder, representativitetsverdi, sjeldenhet, arkitektonisk verdi, opprinnelighet, miljøverdi, symbol og identitetsverdi, informasjon og pedagogisk verdi, teknisk tilstand og bruksverdi, historisk verdi.
- ◆ **Reguleringsplaner** m/tilhørende bestemmelser. *Sjekk derfor med kommunen!*
- ◆ **Kommuneplanens arealdel** m/tilhørende bestemmelser. *Sjekk dette med kommunen!*
- ◆ **Kommunedelplaner.** Det blir mer vanlig å utarbeide kommune-delplaner for spesielle områder. *Sjekk derfor med din kommune!*

Siljan kommune Teknisk etat

Sentrumvegen 105
3748 Siljan

Telefon: 35 94 25 00   Telefax: 35 94 25 02
Besøksadresse: Kommunehuset
Ekspedisjonstid: kl. 0800–1545

Skien kommune, Byutviklingsavdelingen

Postboks 3004 Handelstorget
3707 Skien

Telefon: 35 58 10 00   Telefax: 35 58 11 21/35 52 67 14
Besøksadresse: Henrik Ibsensgate 2, Kaffehuset
Eksp.tider: 15/9–30/4 kl. 0800–1600 og 1/5–14/9 kl. 0800–1500

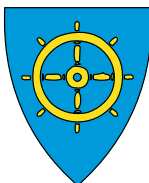

Porsgrunn kommune Etat Byutvikling

Floodsgate 6,
3915 Porsgrunn

Telefon: 35 54 70 00   Telefax: 35 55 69 82
Besøksadresse: Floodsgt. 6, Tekniskbygg
Eksp.tider: 15/9–30/4 kl. 0800–1600 og 1/5–14/9 kl. 0800–1500

Bamble kommune, Enhet for oppmåling, regulering og byggesak

Kirkevegen 12, Rådhuset
3970 Langesund

Telefon: 35 96 50 00   Telefax: 35 96 50 10
Besøksadresse: Kirkevegen 12, Rådhuset
Ekspedisjonstid: kl. 0730–1500

Kragerø kommune, Enhet for bygg og areal

Postboks 128
3791 Kragerø

Telefon: 35 98 63 00   Telefax: 35 98 13 83
Besøksadresse: Rådhusgata 2
Ekspedisjonstid: kl. 0730–1500
